

Gastrostomie katheter verzorgen en verwisselen

Ouderinstructie
Het verzorgen en verwisselen van een
gastrostomie katheter bij je kind

Gastrostomie katheter verzorgen en verwisselen

Wat is Ouder- en Kind Educatie (OKE)?

Het programma Ouder- en Kind Educatie (OKE) heeft als doel ouders, jongeren en zorgprofessionals te ondersteunen in het (aan)leren van diverse verpleegtechnische handelingen. Het educatiemateriaal is ontwikkeld voor ouders/verzorgers én voor jongeren die zelfstandig een handeling willen kunnen uitvoeren. De inhoud is vastgesteld met medewerking van ouders en tieners, kinderverpleegkundigen, kinderartsen en medisch pedagogisch zorgverleners uit de academische kindercentra en (kinder)thuiszorgorganisaties.

Waarom deze ouderinstructie?

Je hebt samen met de arts en de verpleegkundige besloten om zelf bij je kind de gastrostomie katheter te verzorgen en te verwisselen. Deze handelingen gaan wij je leren.

In deze ouderinstructie geven we je informatie over alles wat er komt kijken bij het verzorgen en verwisselen van de gastrostomie katheter. We leggen de handeling stap voor stap aan je uit. Na het lezen van deze ouderinstructie weet je hoe je de handeling moet uitvoeren. Wanneer we in de tekst spreken over je kind, bedoelen we daarmee ook het kind dat je verzorgt.

Wat is een gastrostomie katheter?

Een gastrostomie katheter is een slangetje dat rechtstreeks in de maag komt door een opening in de buikwand. De gastrostomie katheter heeft bij het uiteinde (het gedeelte dat in de maag zit) een ballonnetje dat met water gevuld moet worden. Dit voorkomt dat de katheter uit de maag kan vallen en dat er voeding of medicatie uit de maag naar buiten lekt. Aan het einde van de slang zit het toedieningssysteem dat uit twee, maar ook drie poorten kan bestaan. In ieder geval één voor voeding (de voedingspoort) en één om de ballon te vullen (de ballonaansluiting). Soms is er ook een derde poort om apart medicatie door te geven. Aan de buitenkant zit de gastrostomie katheter vast met een fixatieplaatje op de buik. De eerste periode na plaatsing mag het fixatieplaatje niet verschoven worden. De arts of (kinderstoma)verpleegkundige zal je vertellen wanneer dat wel weer mag. Hieronder volgt een algemene instructie voor de verzorging van de gastrostomie katheter de eerste periode na plaatsing.

De handeling(en)

Deze ouderinstructie “verzorgen en verwisselen” bestaat uit vier onderdelen.

- Het verzorgen van de huid rondom de gastrostomie katheter in de eerste periode na plaatsing.
- De dagelijkse verzorging van de huid rondom de gastrostomie katheter, nadat de insteekopening is geheeld en het kanaaltje met de maag zich heeft gevormd.
- Het controleren van de ballon wat je één keer per week moet doen.
- Het verwisselen van de gastrostomie katheter wat elke drie maanden moet gebeuren of eerder als de gastrostomie katheter problemen geeft.

Verzorgen van een gastrostomie katheter: de eerste periode na plaatsing

Welke spullen heb ik nodig?

- Splitgazen 5x5 cm
- Onsteriele gaasjes 5x5 cm
- Pleister

Hoe voer ik de handeling uit?

Vorbereiding

- Leg het materiaal dat je nodig hebt klaar op een schone plek, binnen handbereik.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handen alcohol.
- Schuif de kleding omhoog zodat de gastrostomie katheter goed zichtbaar is.

Uitvoering

- Controleer of het fixatieplaatje nog goed zit aangetrokken. Het is mogelijk dat er een hechting zit rond de katheter aan de huid voor extra fixatie en soms is er een markeringsstreepje aangebracht.
- Als het splitgaasje onder het fixatieplaatje vies is kan je dit verschonen:
 - Verschuif het fixatieplaatje niet, maar wip dit voorzichtig op en verwijder het splitgaasje.
 - Maak de huid droog met een gaasje.
 - Doe een nieuw splitgaasje onder het fixatieplaatje, zonder het fixatieplaatje te verschuiven.
 - Zet het gaasje vast met een pleister.
 - Controleer of het fixatieplaatje nog steeds op de juiste plek zit.
 - Plak eventueel de gastrostomie katheter extra vast op de huid met een pleister, let erop dat de slang niet knikt.

Afronding

- Bespreek zo mogelijk met je kind hoe het is gegaan. Zo geef je je kind de gelegenheid om zijn ervaring met je te delen en kan je eventueel je handeling een volgende keer aanpassen.
- Ruim de materialen op.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.

Verzorgen van een gastrostomie katheter (na de eerste periode)

Welke spullen heb ik nodig?

- Splitgaasje 5x5 cm
- Onsteriele gazen 10x10 cm
- Pleister
- Lauw kraanwater
- Wattenstokjes, eventueel
- Zinkzalf, eventueel

Hoe voer ik de handeling uit?

Vorbereiding

- Leg het materiaal dat je nodig hebt klaar op een schone plek, binnen handbereik.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handentalcohol.
- Schuif de kleding omhoog zodat de gastrostomie katheter goed zichtbaar is.

Uitvoering

- Verwijder de pleister en splitgazen.
- Maak de huid rondom de gastrostomie katheter schoon met onsteriele gazen en lauw kraanwater.
- Maak de huid droog met onsteriele gazen.
- Smeer eventueel zinkzalf op de huid rondom de gastrostomie katheter als dit is voorgeschreven. Breng dit aan met een wattenstokje.
- Leg een splitgaasje om de gastrostomie katheter op de huid en zet het gaasje vast met een pleister.
- Plaats het fixatieplaatje weer terug op de gewenste lengte.
- Plak eventueel de gastrostomie katheter vast op de huid met een pleister, let erop dat de slang niet knikt.

Afronding

- Bespreek zo mogelijk met je kind hoe het is gegaan. Zo geef je je kind de gelegenheid om zijn ervaring met je te delen en kan je eventueel je handeling een volgende keer aanpassen.
- Ruim de materialen op.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.

Controleren van de ballon

Welke spullen heb ik nodig?

- Lege spuit van 5 ml (geschikt voor de ballonaansluiting)
- Beker kraanwater
- Splitgaasje 5x5 cm
- Wattenstokjes, eventueel
- Zinkzalf, eventueel
- Pleister

Hoe voer ik de handeling uit?

Vorbereiding

- Leg het materiaal dat je nodig hebt klaar op een schone plek, binnen handbereik.
- Bekijk op de gastrostomie katheter met hoeveel water de ballon gevuld moet zijn.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.
- Schuif de kleding omhoog zodat de gastrostomie katheter goed zichtbaar is.

Uitvoering

- Verwijder de pleister en de splitgazen.
- Schuif het fixatieplaatje rustig een stukje naar het einde van de gastrostomie katheter.
- Duw de gastrostomie katheter iets dieper in het kanaal.
- Plaats de lege spuit op de ballonaansluiting. Druk de spuit goed aan zodat het ventiel open gaat.

- Trek het water op uit de ballon. Er zit altijd iets minder water in dan er is ingebracht.

- Haal de spuit van de ballonaansluiting af, en houd de katheter vast zodat deze er niet uit kan glijden.
- Gooi de spuit met water uit de ballon niet weg, maar vul de spuit aan met kraanwater tot de gewenste hoeveelheid.
- Zet de spuit gevuld met water op de ballonaansluiting.
- Spuit het water in de ballon.
- Houd de stamper van de spuit tegen en haal de spuit van de ballonaansluiting. Hiermee voorkom je dat het water terug de spuit in loopt.
- Trek de katheter aan tot je weerstand voelt.
- Breng zo nodig zinkzalf aan en leg een splitgaasje om de gastrostomie katheter op de huid en zet het vast met een pleister.
- Schuif het fixatieplaatje weer terug op de gewenste lengte.

Afronding

- Bespreek zo mogelijk met je kind hoe het is gegaan. Zo geef je je kind de gelegenheid om zijn ervaring met je te delen en kan je eventueel je handeling een volgende keer aanpassen.
- Ruim de materialen op.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.

Verwisselen van de gastrostomie katheter

Welke spullen heb ik nodig?

- De juiste maat gastrostomie katheter
- Glijmiddel
- Lege spuit van 5 ml (geschikt voor de ballonaansluiting)
- Spuit van 5 ml met 3 tot 5 ml kraanwater (geschikt voor de ballonaansluiting). De hoeveelheid is afhankelijk van de hoeveelheid die in de ballon past, dit staat vermeld op de katheter.
- Lege spuit van 10 ml
- Spuit van 10 ml met kraanwater
- Lauw kraanwater
- Onsteriele gazen 10x10 cm
- Splitgaasje 5x5 cm
- Pleister
- Wattenstokjes, eventueel
- Zinkzalf, eventueel

Hoe voer ik de handeling uit?

Vorbereiding

- Leg het materiaal dat je nodig hebt klaar op een schone plek, binnen handbereik.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.
- Haal de gastrostomie katheter uit de verpakking, en vul de ballon met een klein beetje water. Controleer of de ballon mooi rond is en niet lekt. Haal daarna het water weer uit de ballon. Leg de gastrostomie katheter klaar.
- Laat je kind liggen.
- Schuif de kleding omhoog zodat de gastrostomie katheter goed zichtbaar is.

Uitvoering

- Verwijder de pleister en de splitgazen.
- Schuif het fixatieplaatje rustig richting het einde van de gastrostomie katheter.
- Plaats de lege spuit op de ballonaansluiting. Druk de spuit goed aan zodat het ventiel open gaat.
- Trek het water op uit de ballon.

- Haal de spuit van de ballonaansluiting af.
- Verwijder voorzichtig de katheter.
- Maak de insteekopening schoon met onsteriele gazen en lauw kraanwater.
- Breng wat glijmiddel aan op het uiteinde van de gastrostomie katheter en de huid.
- Schuif de nieuwe katheter via de insteekopening ongeveer 5 cm de maag in.
- Zet de spuit gevuld met water op de ballonaansluiting.
- Spuit de juiste hoeveelheid water in.
- Houd de stamper van de spuit tegen en haal de spuit van de ballonaansluiting. Hiermee voorkomt je dat het water terug de spuit in loopt.
- Trek de katheter weer aan tot je weerstand voelt.
- Droog de huid goed af met onsteriele gazen.
- Breng zo nodig zinkzalf aan en leg een splitgaasje om de gastrostomie katheter op de huid en zet deze vast met een pleister.
- Schuif het fixatieplaatje weer terug op de markering of de gewenste lengte.
- Draai een lege 10 ml spuit op de voedingspoort van de gastrostomie katheter en trek de stamper terug. Controleer of er maaginhoud terugkomt.
- Spuit de gastrostomie katheter door met 10 ml kraanwater.

Afronding

- Bespreek zo mogelijk met je kind hoe het is gegaan. Zo geef je je kind de gelegenheid om zijn ervaring met je te delen en kan je eventueel je handeling een volgende keer aanpassen.
- Ruim de materialen op.
- Was je handen met water en zeep en droog deze goed af, of gebruik handenalkohol.

Aandachtspunten

Eerste periode na plaatsing van de gastrostomie katheter

- De eerste periode na de plaatsing van de gastrostomie katheter kan de huid rondom de katheter gevoelig zijn en kan je wat wondvocht of bloed zien. Het fixatieplaatje mag de eerste periode niet verschoven worden. Soms zit er een hechting aan het fixatieplaatje voor extra fixatie aan de huid. Door het plaatje aangetrokken te laten zitten kan het gaatje (fistel) in de huid goed genezen.
- De arts of (kinderstoma)verpleegkundige spreekt met je af wanneer het fixatieplaatje weer verschoven mag worden en je krijgt uitleg over hoe je dit moet doen.
- De gastrostomie katheter mag gedurende 6 tot 8 weken niet verwijderd worden. Dit is om een kanaal tussen maag en buikwand te laten ontstaan.

Fixatieplaatje

De plek van het fixatieplaatje kan je aanpassen als de omstandigheden veranderen, bijv. als je kind zwaarder wordt. Trek het plaatje niet te hard aan. De ruimte tussen de huid en het fixatieplaatje mag ongeveer 2 mm zijn, dit is de dikte van een euromuntstuk.

Hygiëne en houdbaarheid

- Als in de thuissituatie de handen worden gewassen met water en zeep dan moet hierbij gebruik worden gemaakt van zeep in een pompje en papieren handdoekjes (tissue, keukenrol). Op een stuk zeep en in stoffen handdoeken verzamelen ziektekiemen zich snel, en zijn hiermee een grote infectiebron.
- Als je het fixatieplaatje los mag maken, kan je de uitwendige slang en het fixatieplaatje schoonmaken met water en zeep.

Mondverzorging

Het is belangrijk om goede mondverzorging te blijven geven als je kind zelf niets eet of drinkt. Laat je kind als dat kan regelmatig de mond spoelen, tandenpoetsen of een slokje drinken.

Hoe vaak voer ik de handeling uit?

- Het verzorgen van de huid rondom de gastrostomie katheter moet minimaal één keer per dag gebeuren. Dit mag vaker als het gaasje vies is.
- Het controleren van de ballon doe je elke week. Het is makkelijk om dit op een vaste dag te doen.
- De gastrostomie katheter moet elke 3 maanden verwisseld worden. De eerste keer wisselt de chirurg of de (kinderstoma)verpleegkundige de gastrostomie katheter, daarna mag je dit zelf doen.

Op welk moment van de dag moet ik de handeling uitvoeren?

Je mag zelf beslissen op welke moment van de dag je de gastrostomie katheter verzorgt.

Verwissel de katheter pas 1 tot 2 uur nadat je kind voeding of medicijnen heeft gekregen, anders is de maag gevuld en loopt er maaginhoud uit het kanaaltje bij het verwijderen van de katheter.

Wat kan er misgaan, waaraan kan ik dit zien en wat moet ik dan doen?

De gastrostomie katheter is eruit gevallen

De gastrostomie katheter mag de eerste zes tot acht weken niet verwijderd worden om het kanaal tussen maag en buikwand te laten ontstaan. Als de katheter er toch in de eerste weken uitvalt, moet de gastrostomie katheter opnieuw ingebracht worden door een chirurg of (kinderstoma)verpleegkundige. Dit moet zo snel mogelijk gebeuren om te voorkomen dat het kanaaltje dicht gaat. Zorg er altijd voor dat je een reserve katheter op voorraad heeft. Als je die niet hebt en de katheter valt eruit, kan je ook de oude katheter gebruiken.

Ballon is lek

Je controleert elke week de inhoud van de ballon. Er verdwijnt elke week een kleine hoeveelheid water omdat het materiaal iets water door laat. Als er meer dan 1 ml water uit de ballon is verdwenen, kan het zijn dat de ballon lek is en dat de katheter vervangen moet worden. Een gat of scheur in de ballon is te herkennen doordat bij het opzuigen van water uit de ballon lucht of maaginhoud wordt opgetrokken. Vervang de gastrostomie katheter als de ballon lek is.

Lekkage van vocht en /of voeding

Het is belangrijk om het fixatieplaatje de eerste periode na plaatsing niet te verschuiven. Als het plaatje toch verschoven wordt kan het gebeuren dat er vocht of voeding vanuit de maag door het kanaaltje naar buiten lekt. Hierdoor kan het kanaaltje niet goed genezen. Wanneer er voeding langs de gastrostomie katheter naar buiten komt moet je contact opnemen met de (kinderstoma)verpleegkundige of de behandelend arts.

Huidirritatie rondom de gastrostomie katheter

- Het is belangrijk dat je na het dagelijks schoonmaken de huid goed afdroogt. Bij irritatie van de huid kan je zinkzalf gebruiken. Neem contact op met de (kinderstoma)verpleegkundige als de huid toch geïrriteerd raakt.
- Bij schimmelinfecties kan er een zalf of een poeder voorgeschreven worden. Als er wildvleesvorming ontstaat kan je dit behandelen met een speciale zalf. Het recept voor deze zalven kan je halen bij de huisarts, (kinderstoma)verpleegkundige of behandelend arts.

Drukplek rondom gastrostomie katheter

Het kan gebeuren dat de huid kapot gaat onder het fixatieplaatje. Schuif het fixatieplaatje wat losser, de dikte van een euromuntstuk tussen de huid en het plaatje is voldoende. Doordat er iets meer ruimte tussen de huid en het plaatje ontstaat komt er minder druk op de huid en kan de drukplek genezen.

Verstopping van de gastrostomie katheter

- Als er geen voeding of medicatie over de gastrostomie katheter gegeven wordt dan moet de katheter de 1 keer per dag doorgespoten worden met 10 ml water.
- Als er wel voeding of medicatie gegeven wordt moet de gastrostomie katheter voor en na de toediening doorgespoten worden met 10 tot 30 ml water. De hoeveelheid water is afhankelijk van de leeftijd van je kind en de hoeveelheid vocht die je kind mag hebben. De verpleegkundige zal je hierover advies geven.

- Als de gastrostomie katheter toch verstopt raakt kan je het volgende proberen:
 - Voorzichtig doorspuiten met een kleinere spuit
 - De slang kneden
 - Extra doorspoelen met lauw water
- Lukt nog steeds niet, dan moet er een nieuwe katheter ingebracht worden.

Katheter is lek

De slang mag niet langdurig afgeklemd of geknikt worden. Als dit wel gebeurt kan de slang kapotgaan en gaan lekken. Als er een klemmetje op de gastrostomie katheter zit, moet je het klemmetje regelmatig verschuiven, zodat de katheter niet steeds op één plek afgeklemd wordt.

Als de katheter lekt moet er een nieuwe ingebracht worden.

Hoe kan ik mijn kind helpen zich prettig te voelen tijdens de handeling?

Twee personen

Verzorg of verwissel de gastrostomie katheter bij voorkeur met twee personen. De tweede persoon kan je kind ondersteunen. Sommige kinderen lukt het niet om zelf stil te zitten. In dat geval kan het beter zijn om je kind vast te (laten) houden. Leg aan je kind uit waarom je dit doet, als je kind hier groot genoeg voor is. Het verschilt per leeftijd hoe je kind het beste vastgehouden kan worden. Je kan hierover advies krijgen van de (kinder)verpleegkundige tijdens de opname.

Stem je tempo af

Als je te snel handelt kan dit onrust en stress veroorzaken, als het te langzaam gaat duurt de handeling onnodig lang. Kijk goed naar je kind en waar je kind behoefte aan heeft. Je kan eventueel een pauze inlassen.

Tips voor afleiding of ontspanning

Het is belangrijk om af te stemmen op de behoeften van je kind. Sommige kinderen hebben controle nodig. In dat geval kunnen de volgende tips helpen:

- Laat je kind het tempo van het inbrengen aangeven.
- Spreek een stopteken af zodat er een pauze genomen kan worden.
- Laat je kind meehelpen waar mogelijk.

Voor sommige kinderen werkt afleiding goed. Dan kunnen de volgende tips helpen:

- Zoek lichamelijk contact, bijv. door de hand vast te houden, met een vinger op de huid te tekenen, te kriebelen of op de huid te blazen.
- Doe een ademhalingsoefening: haal diep adem door de neus, tel tot drie en blaas dan de adem weer uit door de mond.
- Bekijk samen een pop-up boek of prentenboek.
- Zorg voor afleiding door samen een liedje te zingen, te tellen, het alfabet op te zeggen, muziek te luisteren of een fantasieverhaal te maken.
- Laat je kind een spelletje doen op de telefoon of tablet.

Hoe blijft mijn kind vertrouwen hebben in mij als ouder?

Benoemen

Vertel aan je kind wat er gaat gebeuren en wat je gaat doen. Dit geeft veiligheid en vergroot de voorspelbaarheid. Praten op een lage toon kan een kind geruststellen en troost bieden.

Oogcontact en vriendelijke gezichtsuitdrukking

Probeer zoveel mogelijk je kind aan te kijken met een vriendelijke gezichtsuitdrukking.

Wie mag de handeling uitvoeren?

Volgens de wet is het verzorgen en verwisselen van een gastrostomie katheter een risicovolle handeling die alleen uitgevoerd mag worden door iemand die hierin getraind is. Daarom krijg je hierover informatie via deze ouderinstructie en oefen je de handeling met de verpleegkundige. Je mag de gastrostomie katheter gaan verzorgen en verwisselen als je je zeker genoeg voelt om dit te doen en de verpleegkundige je deskundig genoeg vindt. Het getekende certificaat is hiervoor het bewijs.

Praktische tips voor thuis

Naar opvang/school

Je kind kan naar de opvang of naar school. De verzorging van de gastrostomie katheter kan thuis gedaan worden.

In bad/douchen/zwemmen/sporten?

- De eerste periode na plaatsing van de gastrostomie katheter mag je kind beperkt douchen of in bad. Je krijgt hierover instructies van de (kinderstoma)verpleegkundige.
- Je kan transparante pleisters krijgen om de gastrostomie katheter mee te bedekken als je kind gaat zwemmen. Dit is niet noodzakelijk.
- Sporten met een gastrostomie katheter is geen probleem.

Hoe plan ik de handeling het dag en week ritme?

Het verzorgen van de gastrostomie katheter is een handeling die dagelijks moet gebeuren, net zoals wassen en aankleden. De ervaring is dat de verzorging meestal tijdens of na het wassen wordt gedaan. Op deze manier kan het een gewoonte worden.

De handeling uitvoeren op meerdere locaties

Het verzorgen kan op elke plaats worden uitgevoerd. Zorg er altijd voor dat alle spullen aanwezig zijn. Het is niet wenselijk om het verwisselen van een gastrostomie katheter op verschillende plekken te doen. Soms kan dit niet anders als de gastrostomie katheter er plotseling uit is en er echt meteen een nieuwe ingebracht moet worden. Als dit zo is bij je kind, zorg er dan voor dat je altijd een tas mee hebt met de benodigde spullen voor het inbrengen van een nieuwe gastrostomie katheter. Ook nu is het belangrijk dat je kind weet wat er gaat gebeuren. Dit vergroot het gevoel van voorspelbaarheid, vertrouwen en veiligheid.

Welke ruimte in het huis is geschikt om handeling uit te voeren?

Zorg ervoor dat er voldoende ruimte is om de verzorging of het verwisselen van de katheter uit te voeren (eventueel met twee personen). Tijdens het verzorgen of verwisselen van de gastrostomie katheter moet je kind kunnen liggen.

Waar in het huis bewaar ik veilig de spullen?

Gebruik een vaste plek voor het bewaren van het materiaal en zorg ervoor dat kinderen hier niet bij kunnen komen.

Iets vergeten, wat moet ik dan doen?

Als je een keer vergeten bent om de verzorging te doen is dit niet erg. Verzorg de gastrostomie katheter zodra er gelegenheid voor is.

Wie kan ik bellen als ik een vraag heb of ergens over twijfel?

Neem bij twijfels of vragen over de handeling altijd contact op met de arts of (kinderstoma) verpleegkundige. Maak bij ontslag uit het ziekenhuis of op de polikliniek afspraken met wie en hoe je contact op kan nemen.